

(Глас Српске, 6. 3. 2011)

Крајем 2009. године Европски суд за људска права у Стразбуру донио је пресуду у “предмету Дерво Сејдић

и Јакоб Финци против БиХ”. Њих двојица, као припадници ромског, односно јеврејског народа у БиХ, поднијели су апликацију и покренули поступак због онемогућавања да буду кандидати за избор чланова Предсједништва БиХ.

Устав

Према Уставу БиХ, који је саставни дио међународног уговора познатог као Дејтонски споразум, чланови Предсједништва бирају се непосредно, тако да Србина из Републике Српске бирају бирачи у Републици Српској, а Бошњака и Хрвата бирају бирачи у ФБиХ. Овакво уставно одређење произлази из ентитетско-етничке конструкције БиХ као државе створене мировним споразумом. Није то једини такав институт у Уставу, зато што је у БиХ вођен грађанско-вјерски рат, па је уставним рјешењима требало обезбиједити баланс које ће онемогућити доминацију једног народа над другим народима, или доминацију два против трећег народа. Уставом је такође одређено да ће се “права и слобода које одређују Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и њени протоколи примјењивати директно у БиХ. Те ће одредбе имати приоритет над свим другим законима”. У вријеме закључења Дејтонског споразума постојала је, дакле, Европска конвенција и није била непозната творцима Споразума и његовог Устава. Дали су јој примат над свим другим законима БиХ, али Устав БиХ као Анекс IV Дејтонског споразума није њен закон, већ дио међународног уговора. Дејтонски споразум и Анекс IV су у складу са Бечком конвенцијом и одредбом члана 12. Устава, ступили на снагу даном потписивања, дакле 14. децембра 1995. године.

Када је то тако, онда је питање да ли ико може мијењати међународни уговор, супротно поступку његовог закључења и обавезујуће примјене, како су се стране потписнице обавезале чланом 3.3.б Устава, уз констатацију да “општи принципи међународног права представљају интегрални дио права БиХ и ентитета”. Зато је дискутабилно да ли се Европски суд могао упустити у ревизију међународног уговора чијем су закључењу допринијеле, а потом свједочиле највеће свјетске силе. Није могао, нити имао право, али у данашњем свијету и то је могуће. БиХ је обавезана међународним уговором на примјену Европске конвенције, па и њеног Протокола број 12 који је био основ за пресуду Европског суда. Иначе, тај Протокол није ратификовало 30 држава Савјета Европе, а само 17 јесте. То довољно говори.

Дејтонски споразум

БиХ јесте специфична, јер је настала, боље речено састављена тек на мировним преговорима у Дејтону од 1. до 21. новембра 1995. године. До тада је постојала као распаднута територијална јединица бивше Југославије, са три, чак и четири зараћене стране, имајући у виду сукоб између Бошњака у западној Босни. Како је разарана Југославија, тако се распадала и њена СРБиХ, по националним шавовима.

Сам Дејтонски споразум је један од најважнијих докумената међународног права после Другог свјетског рата. Не постоји грешка у самом споразуму, него у ономе како се схватило његово спровођење, изјавио је Ричард Холбрук поводом десетогодишњице закључења Општег оквирног споразума за мир у БиХ. Холбрука сматрају творцем дејтонског мировног процеса којим завршен крвави и вишегодишњи грађански рат у БиХ. Потписивање споразума и окончање рата било је могуће зато што је Дејтонским споразумом установљена потпуно нова унутрашња структура БиХ, начин избора и функционисања органа, у складу са Женевским и Њујоршким принципима из септембра 1996. године. Те принципе као предуслов дејтонских преговора, договориле су двије стране - Република Српска и “Република БиХ”. Мировни споразум је само оквир који својим садржајем упућује на анексе који су као његов саставни, проведбени дио, потписан од стране два ентитета - Републике Српске и ФБиХ. Да није било тих анекса, а поготово Анекса IV - Устава БиХ, никада не би дошло до потписивања Дејтонског споразума. Зато с пуним правом сматрамо да је БиХ споразумна држава два ентитета и три конститутивна народа. Због бројности (12 анекса), овај међународни уговор би требало да има назив Дејтонски споразуми.

Пресуда Европског суда је један од инструмената ревизије дејтонског Устава БиХ и то је наставак онога што су први започели високи представници примјеном такозваних

измишљених бонских овлашћења, са чијом се бесправношћу и посљедицама мучи БиХ, а све више бриселска администрација. Педи Ешдаун који се понашао као неограничени господар, јавно је написао да је његов задатак био постепена разградња Дејтонског споразума, за што је добио канцеларију познату као ОНР и буџет од 30 милиона евра мјесечно. То је могао чинити и хвалити се тиме само арогантни тип који је нанио непоправљиву штету градњи повјерења и демократије у БиХ. У неким случајевима слично је чинио и Уставни суд БиХ, одлукама судија-странаца и судија-Бошњака, прегласавањем 5:4 против судија Срба и Хрвата.

Издвојено мишљење

Бошњачка незајажљивост у стварању унитарне државе по мјери само бошњачке нације једном је све народе одвела у крвави грађански рат. Рата више неће бити, али је распад могућ по истој формули нестанка Југославије - одлуком великих сила када констатују да није могла опстати ни "Југославија у малом" каквом се увијек сматрала вишенационална БиХ. Када то није довољно, онда су "остали" Сејдић-Финци, у ствари они који припадају бошњачким политичким опцијама, кренули пред Европски суд, који је прихватио њихову апелацију. Интересантно је да се Европски суд није огласио надлежним за драстична кршења људских права управо од стране ОНР-а, далеко горим од немогућности кандидовања оних који се не изјашњавају као припадници неког од три конститутивна народа.

Најважнији дио споменуте пресуде Сејдић-Финци је издвојено мишљење Ђованија Бонела, дугогодишњег судије Европског суда. То је прави мали правно-морални есеј о правди и одговорности, па зато вриједи цитирати његове дијелове. Бонело наводи:

"Гласао сам уз велику резерву, за проглашење апликације допуштеном. Али сам исто тако готово без оклијевања, против става да постоји повреда Конвенције. Вјерујем да је ова пресуда развела БиХ од реалности њене властите прошлости. Дејтонски споразум је постигнут дуготрајним и упорним преговарањем чији циљ је био стварање институционалних тијела која су се скоро искључиво базирала на систему контрола и балансирања између три зарађене етничке скупине. Само је дјеловање такве филигранске конструкције угасило пожар пакла који је представљала БиХ. Она је базирана на подјели власти, посложенај до најситнијих детаља, која регулише начин на који три различите етничке стране могу остварити подјелу власти у разним представничким органима државе. Дејтонски споразум је са апотекарском прецизношћу дозирао тачне етничке пропорције тог рецепта за мир. Сада је овај Суд на себе преузео да све то поремети. Питање је да ли је у надлежности Суда да се понаша као незвани

гост у мултилатералним остварењима очувања мира и споразумима који су већ потписани, ратификовани и имплементирани. Да ли овлашћења Суда укључују и развргавање једног међународног споразума, чак и ако су такав споразум изградиле државе и међународна тијела, од којих неки нису ни потписници Конвенције нити оптуженици у овом случају? Јесу ли права двојице апликаната (Сејдића и Финција) да се кандидују на изборима тако неограничена и приморавајућа да пониште мир, сигурност и јавни ред уведен за цијели народ, укључујући и њих саме? Је ли Суд свјестан своје одговорности у поновном отварању дејтонског процеса како би га ускладио са својом пресудом. И хоће ли се Суд суочити са грозотама промашаја? Суд је наложио БиХ да одбаци Дејтонски мировни споразум, самеље га и онда почне тражити неко ново рјешење. Ја, са своје стране, сумњам да било која држава треба да буде доведена у правну или етичку обавезу да саботира систем који је очувао њено демократско постојање. Суд је годинама олако прихватао ограничавање изборних права (у другим државама) - право гласања и право кандидовања која су се заснивала на најширем спектру оправдавања која се могу замислити: од непознавања језика, до боравка у затвору или због казне раније изречене за тешко кривично дјело; од непостојања услова од четири године сталног мјеста боравка до услова за добијање држављанства; од тога да је неко члан парламента друге државе до тога да неко има двоструко држављанство; од услова у погледу година до тога да неко мора бити млађи од 40 година за изборе у сенат; од представљања пријетњи за стабилност демократског друштва до давања заклетве код преузимања дужности на одређеном језику; од тога да је неко лице јавни радник до тога да је неко лице државни службеник; од услова да се будући кандидати не могу кандидовати док не сакупе одређен број потписа гласача до услова под којима се полаже заклетва на вјерност монарху. Све ове разлоге Стразбур је сматрао довољно јаким да оправда ускраћивање права на гласање или кандидатуру. Али јасну и присутну опасност од дестабилизовања националне равнотеже у БиХ, није. У “случају Сејдић-Финци” Суд није утврдио да ризик од грађанског рата, избјегавање покоља или очување територијалног јединства, има довољну друштвену вриједност да оправда извјесна ограничења ова два апликанта. Ја не дијелим овакво мишљење. Не могу подржати Суд који сије идеале, а жање крвопролиће.”

Тако је написао судија Бонело и када ово прочитате, постаје јасно колико је велико и часно његово звање. Пред БиХ стоји само још један услов Европске уније да би могла постати кандидат за чланство. Оно што су већ добиле све балканске државе, а да им нико није тражио да се одрекну свог Устава, а камоли међународног мировног споразума. Зато би Европска унија морала прихватити да само разматрање заштите људских права, широка јавна расправа и рад парламентарне комисије коју чине представници свих странака, представља кредибилни напредак у спровођењу пресуде. У противном, ово не би био услов за кандидатуру, већ наметнута препрека. Промјена Устава у овом времену сваке неизвјесности и непредвидиве дуготрајности пута до пуноправног чланства, не води стабилности БиХ. Зато што руши темеље конструкције и постојања дејтонске БиХ. Ваљда је опстанак БиХ свима циљ. Или можда није?

Филигрански Дејтон

Пише: Милорад Додик
уторак, 06 март 2012 15:24

(Глас Српске, 6. 3. 2012)